

Laboratorní zkoumání biologických stop v soudním lékařství

MUDr. Libor Bauer
doc. MUDr. Alexander Pilin, CSc

Identifikace stopy biologického původu

Jedná se o stopu lidského původu?

– Odkud stopa pochází?

- Krev
- Sperma
- Sliny
- Moč
- Plodová voda
- Stolice

SKVRNY OD KRVE

- **Určení, zda jde o krev (důkaz krve)**
(orientační zkoušky a specifické krystalografické metody)
- **Určení druhové příslušnosti**
(důkaz lidské bílkoviny)
- **Stanovení krevní skupiny**
(ABO systém, Rh systém, MN systém, apod.)
- **Stanovení původu krve**
(menstruační krev, těhotenská krev, novorozenecká krev)

Důkaz krve

- **Nespecifický** (orientační)
  - **Chemiluminiscenční** reakce s luminolem (ke zviditelnění latentních stop)
  - **Peroxidázová reakce**

hemová skupina hemoglobinu má peroxidase podobnou aktivitu, která katalyzuje štěpení H_2O_2 . Oxidační produkty pak reagují s celou řadou látek (benzidin, fenolftalein, orthotolidin atp.) za změny jejich barvy.
  - **Detekční papírky**

Nevýhodou těchto zkoušek je, že mají různou průkazní hodnotu a mohou poskytovat falešně pozitivní výsledek

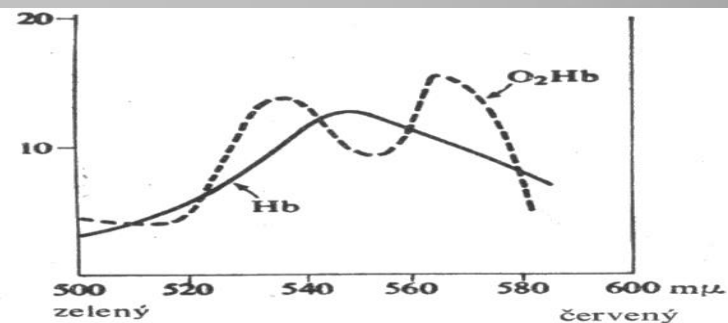
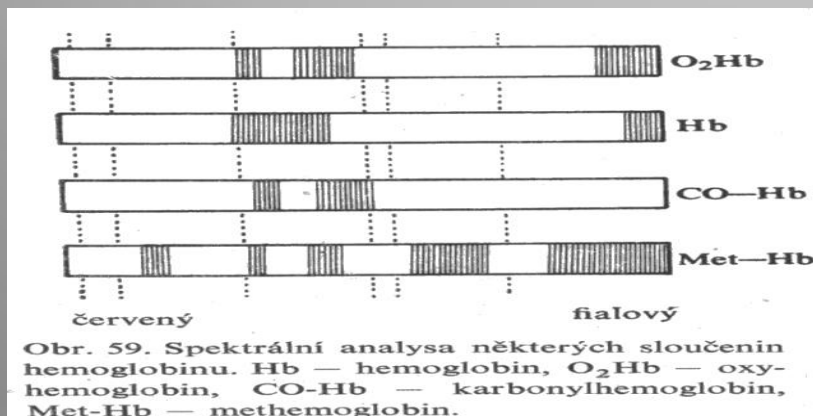

Důkaz krve

- **Specifický:**
  - Krystalografické metody:
    - Bertrandova metoda – vznik krystalů acetchlorheminu
    - Takayamova metoda: vznik krystalů hemochromogenu

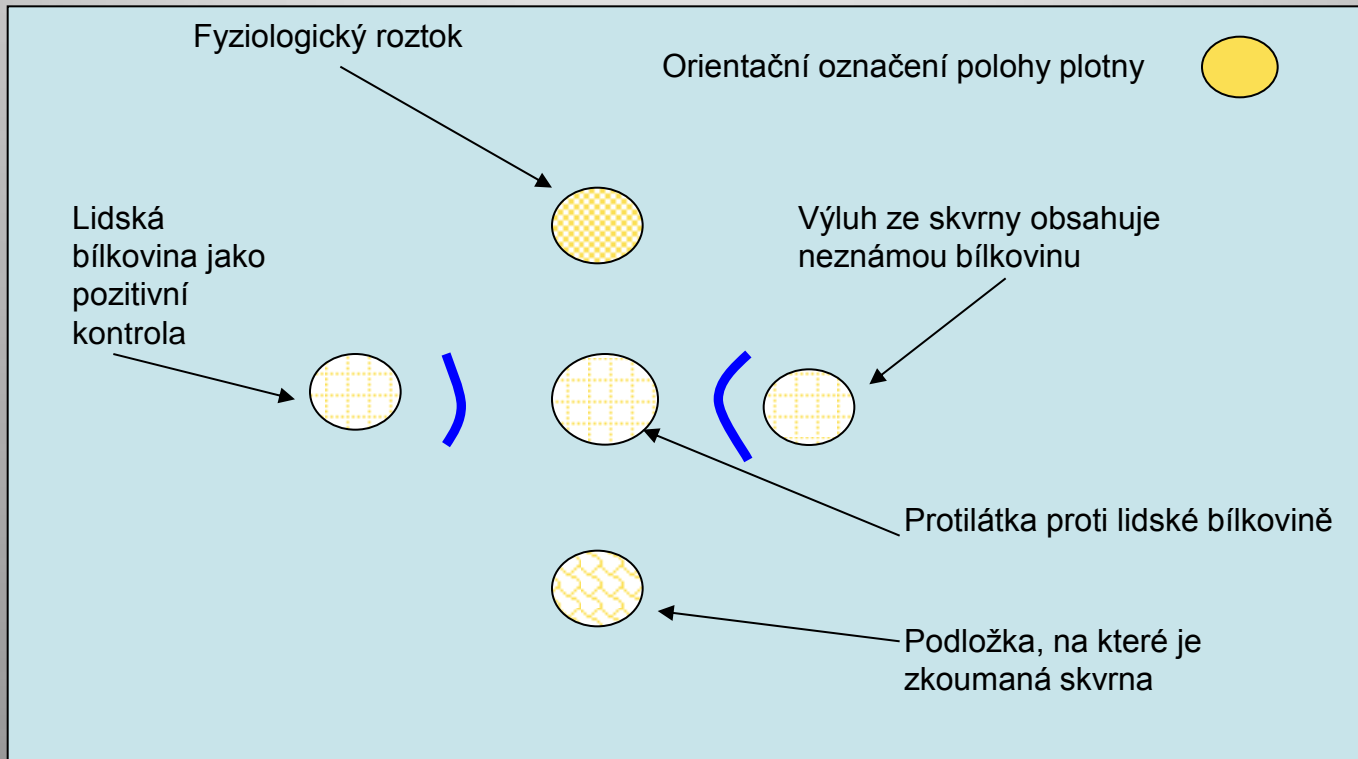

Spektroskopická metoda: spektrální čára hemoglobinu

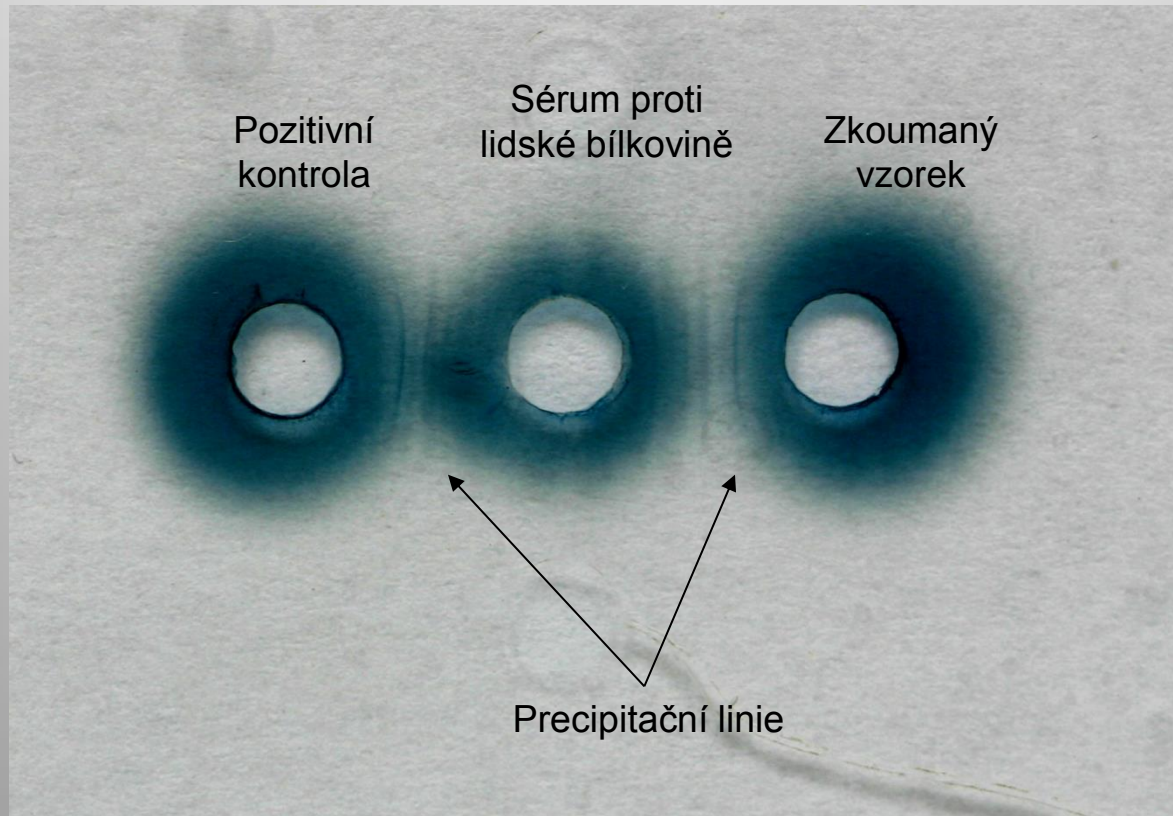

Důkaz lidské bílkoviny

- Imunodifuze (Ouchterlony) na agaru

Důkaz lidské bílkoviny

Barvení amidočerní.

Krevní skupiny

Na membránách erytrocytů jsou aglutinogeny:

- Skupina A - Tvoří se pouze aglutinogen A.
- Skupina B - Tvoří se pouze aglutinogen B.
- Skupina AB - Tvoří se oba aglutinogeny.
- Skupina 0 - Netvoří se žádný aglutinogen.*

* Lépe řečeno - netvoří se aglutinogen (antigen) A nebo B. Nalézt zde však můžeme tzv antigen H, což je vlastně prekursor pro antigen A i B. V některých textech je proto skupina 0 nazývána skupinou H.

V krevní plazmě jsou naopak obsaženy bílkovinné protilátky zvané aglutininy (anti-A, anti-B).

- Skupina A - Tvoří se pouze aglutinin anti-B.
- Skupina B - Tvoří se pouze aglutinin anti-A.
- Skupina AB - Netvoří se žádný aglutinin.
- Skupina 0 - Tvoří se oba aglutininy (tj. anti-A i anti-B).

Krevní skupiny

- Aglutinace na destičce:

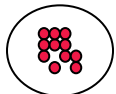
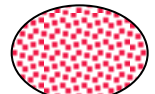
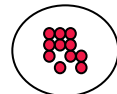
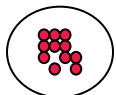
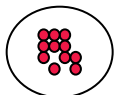
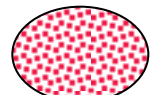
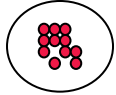
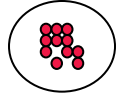
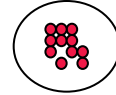
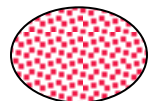
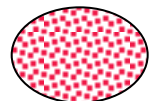
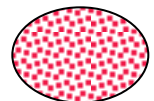
Plná krev – princip:

reakce neznámého
antigenu se známým
aglutininem

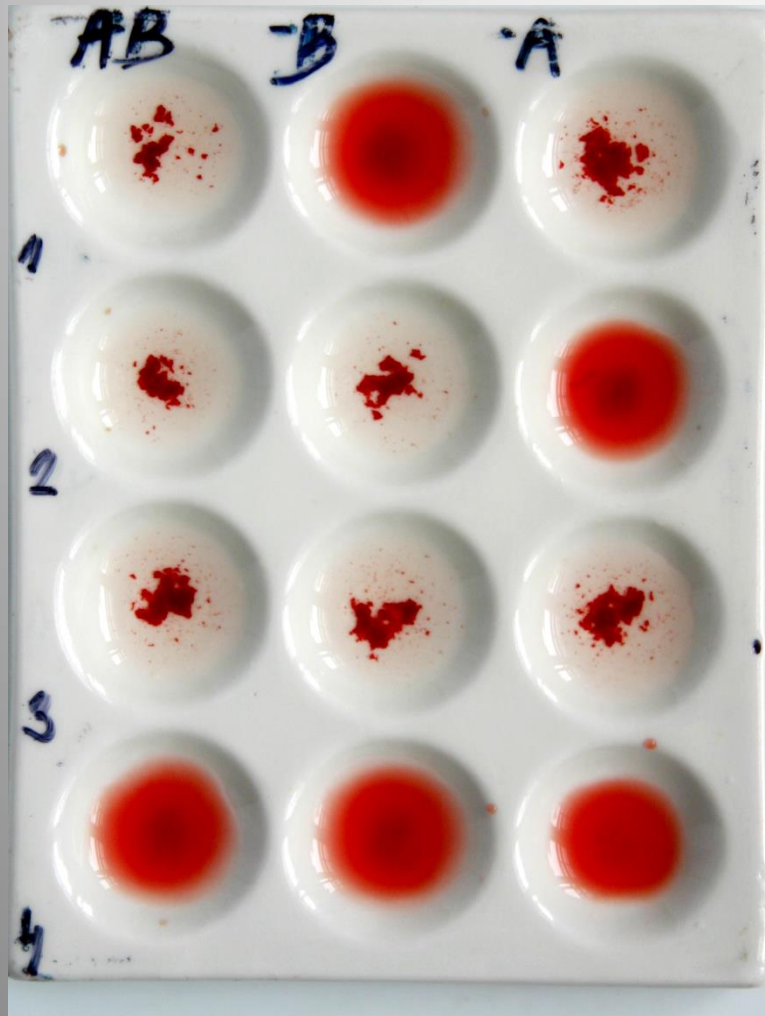
K několika kapkám plné krve (tj. neznámé krevní skupiny) přidáme malé množství známého antiséra.

Výsledek: vznikne-li aglutinát

v jamce s příslušným anitsérem, je prokázána krevní skupina odpovídající antiséru tj. krvinky neznámé krve jsou shlukovány (aglutinovány) známými protilátkami.

aglutinace			výsledek
AB	B	A	
			A
			B
			AB
			0

Aglutinace na destičce:

Výsledek

A

B

AB

0

Určení krevní skupiny ve zkumavce

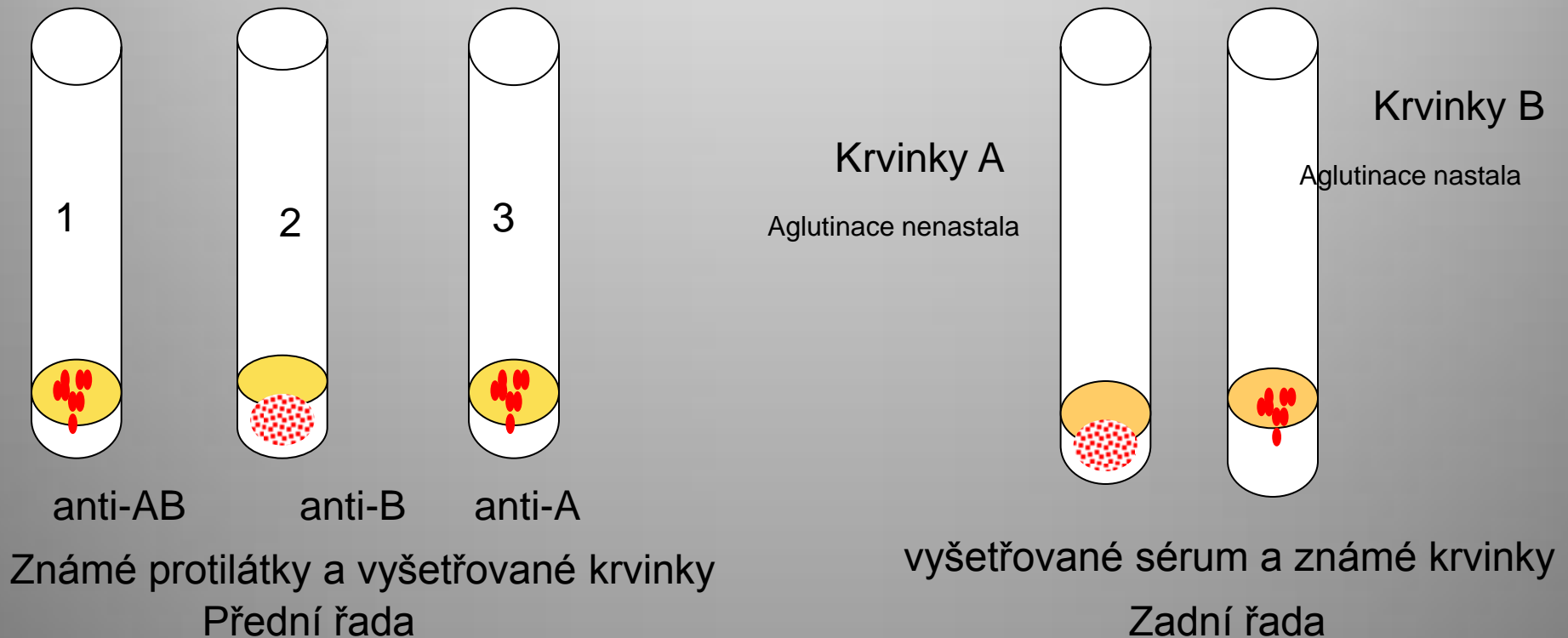
Princip: vyšetřovaná krev se centrifigací rozdělí na sérum a krvinky. Jedná se o reakci známé protilátky proti neznámému krvinkovému antigenu.

Vyšetření vzorku provádíme v tzv. přední a zadní řadě zkumavek:

Přední řada obsahuje obsahuje známé protilátky (z kitu) a vyšetřované krvinky.

Zadní řada obsahuje vyšetřované sérum a známé krvinky (např. hematologické laboratoře).

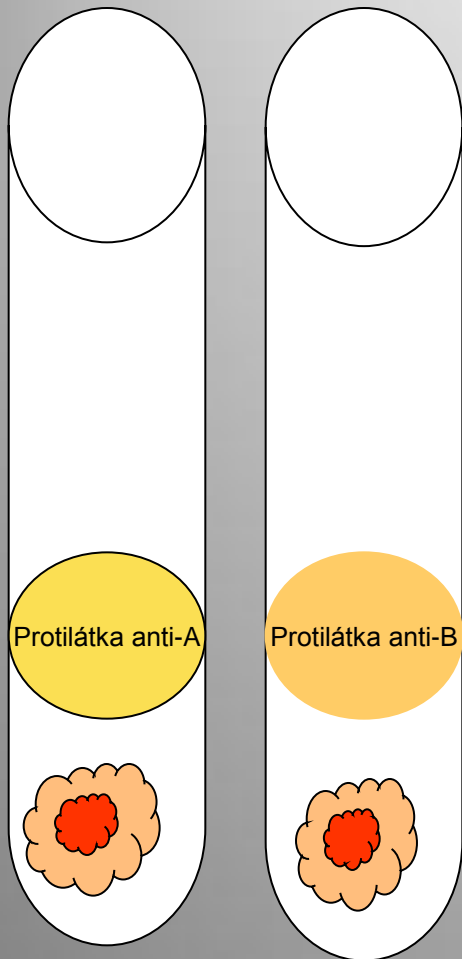
Příklad průkazu krevní skupiny A

Vyšetření krevních skvrn

- Pro vyšetřování krevních skvrn se používají:
- metoda vysycovací dle Therkelsena
- metoda absorpčně-eluční
- metoda smíšené aglutinace (užívaná pouze ve speciálních případech, když je velmi málo materiálu)

Vyšetření krevních skvrn metodou vysycovací

1. Podložku se skvrnou je třeba rozdělit na dvě části.
2. Převrstvení skvrny protilátkou o známém titru (stanoví se v laboratoři před vyšetřením).
3. Inkubace – čas závisí na povaze vyšetřovaného materiálu (nejčastěji přes noc při pokojové teplotě).

Princip:

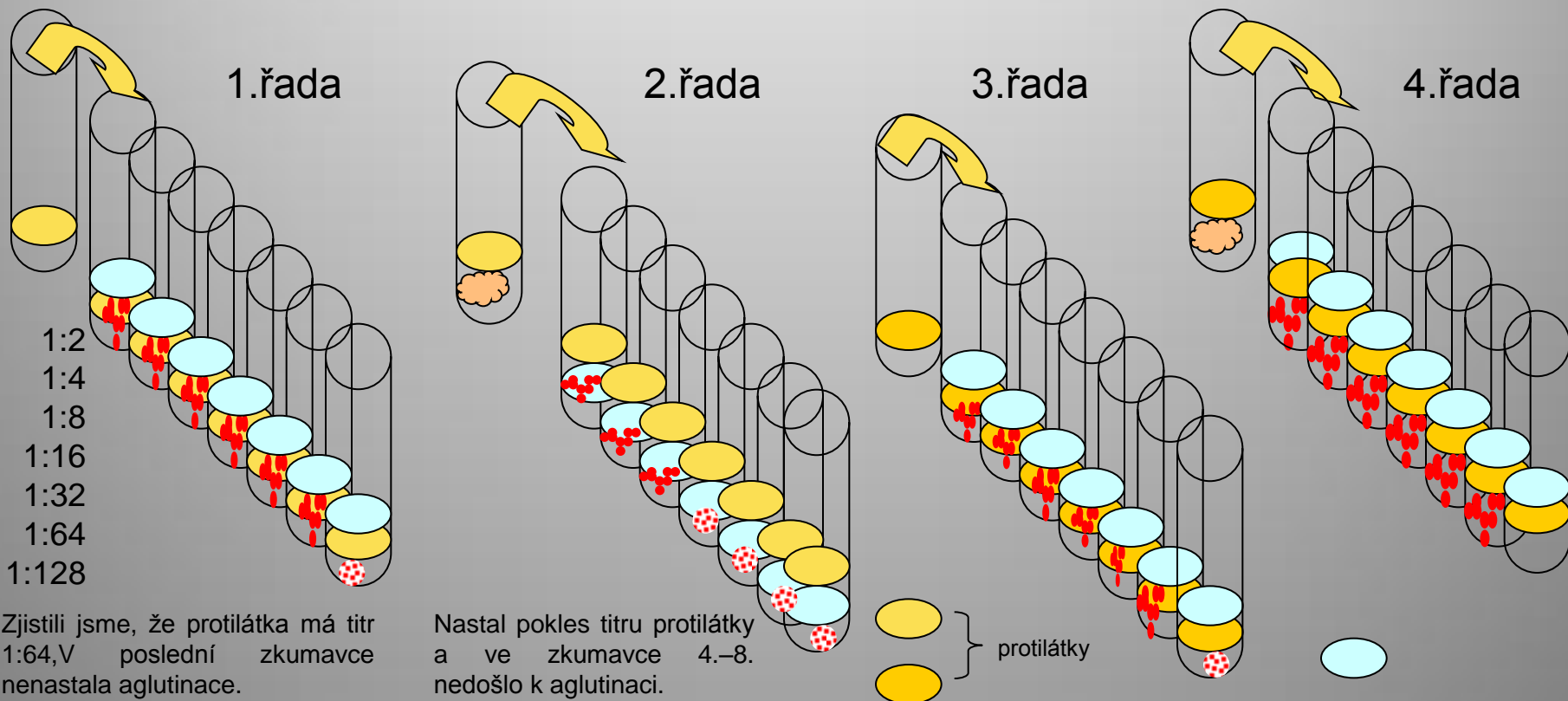
Reakcí antigen-protilátka se sníží koncentrace protilátky.

První řada: 1. zkumavka obsahuje pouze protilátku (anti-A). 2. – 8. zk. obsahuje 0,1 ml F roztoku. V prvním kroku přeneseme 0,1 ml protilátky anti-A do zkumavky č. 2, a v dalších krocích odbereme postupně 0,1 ml a přeneseme do dalších zkumavek. Po roztitrování přidáme 0,1 ml příslušných krvinek (v tomto případě A). Zjistili jsme, že protilátka má titer 1:64, V poslední zkumavce nenastala aglutinace.

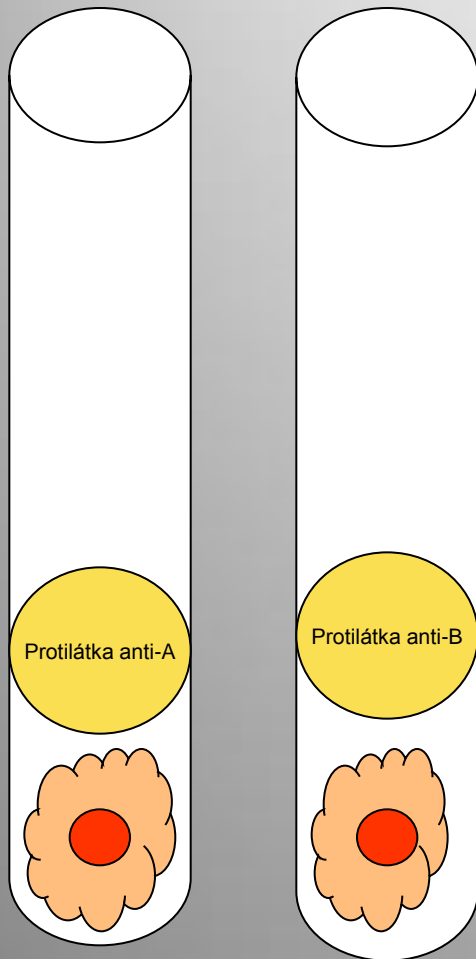
V **druhé řadě** postupujeme obdobně jako v první, s tím rozdílem že v první zkumavce je vyšetřovaná skvrna, převrstvená protilátkou anti-A. Pokud skvrna obsahuje antigen A, dojde k vysycení příslušné protilátky. Vzhledem k tomu, že v druhé řadě došlo k poklesu titru o tři zkumavky, došlo k vysycení příslušné protilátky anti-A a jedná se tedy o skupinovou vlastnost A.

Třetí řada: 1. zkumavka obsahuje pouze protilátku anti-B. 2. – 8. zk. obsahuje 0,1 ml F roztoku. V prvním kroku přeneseme 0,1 ml protilátky anti-B do zkumavky č. 2, a v dalších krocích odbereme postupně 0,1 ml a přeneseme do dalších zkumavek. Po roztitrování přidáme 0,1 ml příslušných krvinek tj. B. Zjistili jsme, že protilátka má titer 1:64, V poslední zkumavce nenastala aglutinace.

Ve **čtvrté řadě** postupujeme obdobně jako v třetí s tím rozdílem, že v první zkumavce je vyšetřovaná skvrna, převrstvená protilátkou anti-B. Pokud skvrna obsahuje antigen A, nedojde k vysycení příslušné protilátky. Vzhledem k tomu, že ve čtvrté řadě nedošlo k poklesu protilátky anti-B, lze z toho usuzovat, že se skupinu B nejedná.

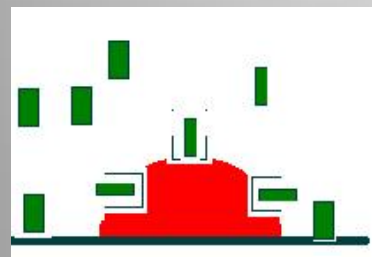
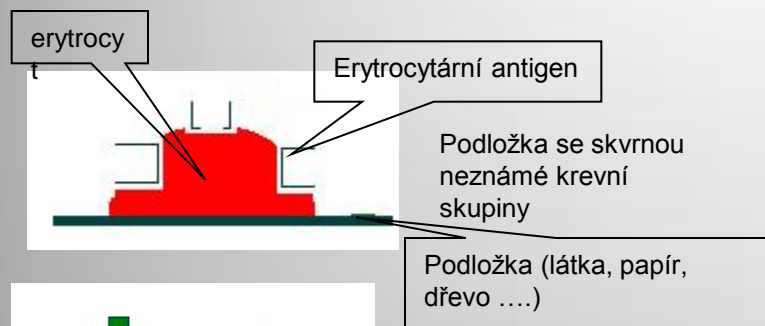
Vyšetření krevních skvrn metodou absorpčně-eluční

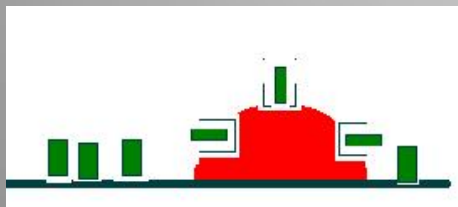
1. Před započítáním práce je třeba podložku se skvrnou rozdělit na dvě části. Převrstvení skvrny protilátkou o známém titru (stanoví se v laboratoři před vyšetřením).
2. Inkubace – čas závisí na povaze vyšetřovaného materiálu (nejčastěji přes noc při pokojové teplotě).
3. Ve třetím kroku odsajeme protilátku a skvrnu opakovaně propíráme ledovým fyziologickým roztokem. Tím skvrnu zbavíme protilátek navázaných na podložce (např. látce).
4. Po promytí a inkubaci při 56°C (tzv. eluce – teplená fáze) dojde k uvolnění specificky navázaných protilátek, které po přidání příslušných krvinek vedou v pozitivním případě k aglutinaci.

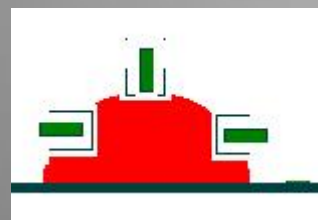
Princip absorpčně-eluční metody

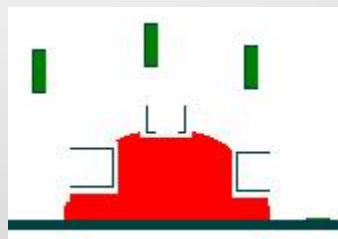
1. Skvrna na podložce se převrství známou protilátkou (např. **anti-A**) a inkubuje se obvykle přes noc.

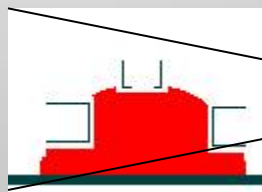
2. Dojde k reakci antigen-protilátka. Po inkubaci se odstraní přebytek protilátky. Na podložce však zůstává protilátka nenavázaná („vsáknutá“) do podložky.

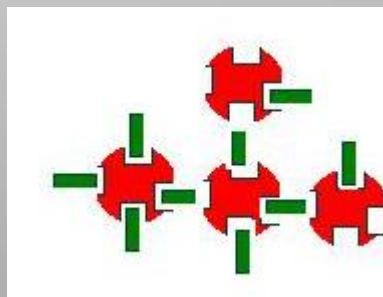
3. Opakovaným promytím ledovým roztokem fyz. roztoku se odstraní protilátka z podložky. Zůstává pouze specificky navázaná protilátka na antigen.

4. Vzorek se převrství minimálním množstvím množství fyziologického roztoku. Zahřátím vzorku v termostatu při 56°C se uvolní vazba antigen-protilátka a protilátky přejdou do fyz. roztoku, který odsajeme a převedeme do zkumavky. .

5. Zůstane podložka s navázaným antigenem, se kterou již **nepracujeme**.

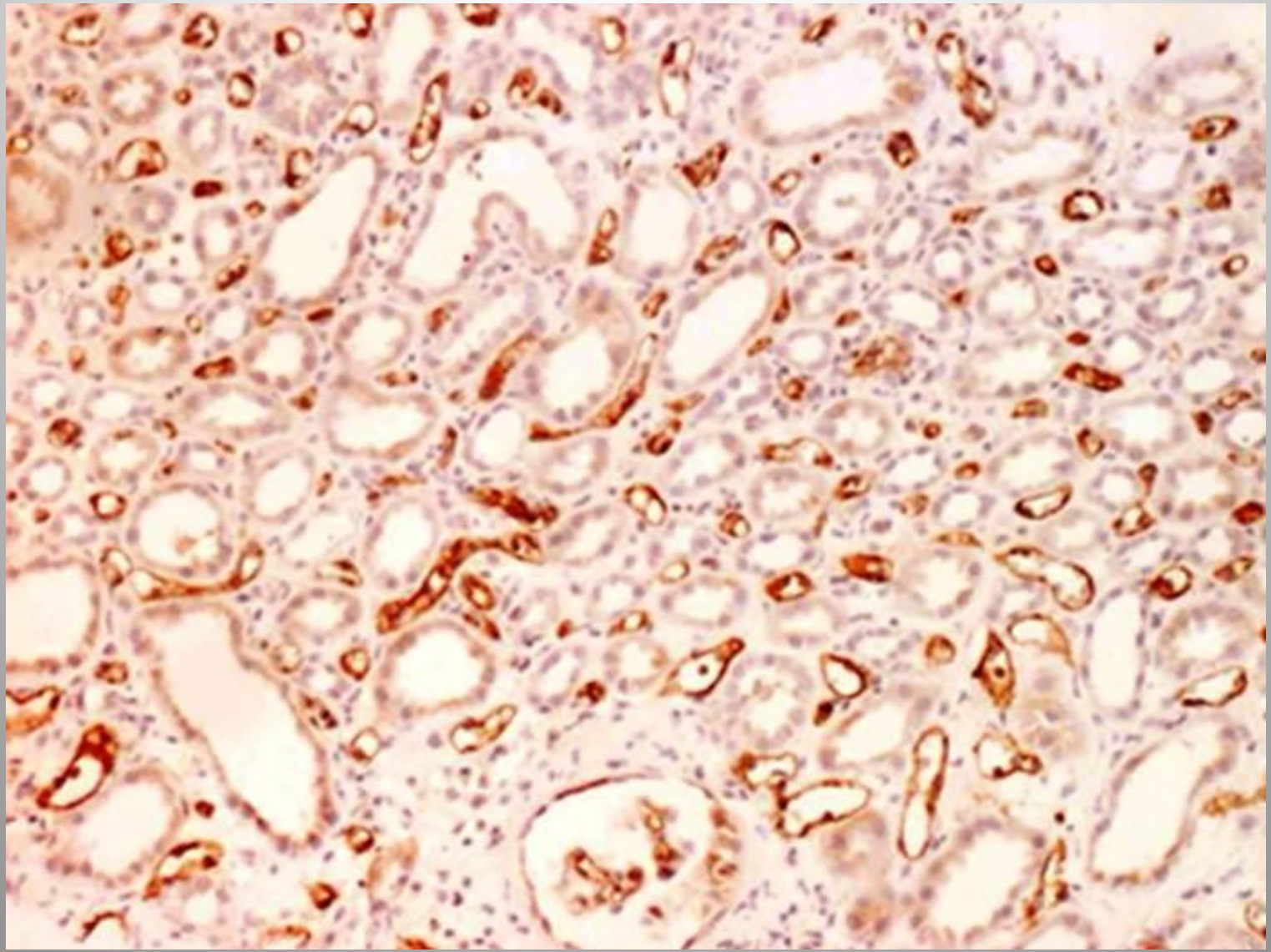

6. Do zkumavky s fyz. roztokem s uvolněnými protilátkami (v tomto případě anti-A) přidáme krvinky se skupinovou vlastností A. Nastane aglutinace a tím bylo prokázáno, že skvrna na podložce má skupinovou vlastnost **A**.

Vyšetření krevní skupiny imunohistochemicky - histotest

V případech kdy nelze odebrat krev
(rozsáhlá traumatická devastace nebo
hnilobná dekompozice)

Aglutinogeny přítomny též na endotelu

Menstruační krev

- Průkaz lze provést mikroskopicky
- Barvením glykogenu obsaženého v poševních buňkách
- Stanovením fibrinolyzinu

Těhotenská krev

- Těhotenské testy (imunoanalýza s využitím specifických protilátek)
- Jde o kvalitativní detekci lidského choriogonadotropinu
- Též pro stanovení těhotenské moči

Krev plodová, novorozenecká, kojenecká

- Detekce alfa-1-fetoproteinů (koncentrace dosahuje maxima mezi 11.-14. týdnem nitroděložního života, nevyskytuje se u dětí starších 6-7 měsíců)
- Vyšetření fetálního hemoglobinu, který se vyznačuje výraznou alkalirezistencí

Skvrny od spermatu

- **Přímý průkaz** – pátráme po spermiích pod mikroskopem
- **Nepřímý průkaz** – detekujeme látky obsažené v seminální plazmě

Přímý Průkaz - spermií morfologicky

Prokazujeme celé spermie ve skvrnách nebo stěrech z pochvy, popř. jiných tělních otvorů.

Centrifugát z vyluhované skvrny dáme na podložní sklíčko, fixujeme nad plamenem a pak polijeme hematoxylin-eozinem nebo karbolfuchsinem. Prohlížíme pod mikroskopem.

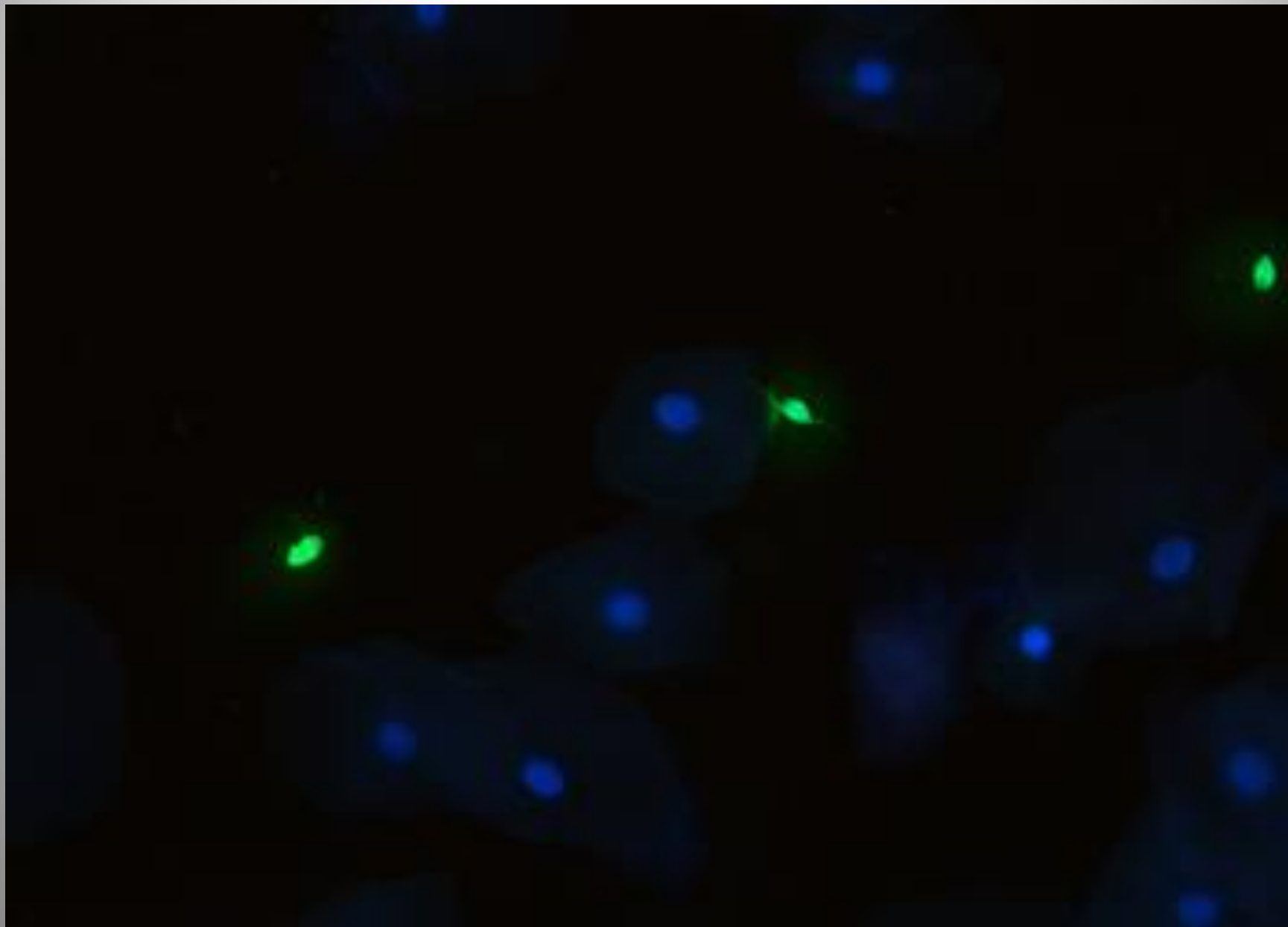
Pozitivní výsledek : Nález alespoň 1 celé spermie (sestavající se z hlavičky, krčku a bičíku).

Průkaz lidského spermatu metodou SPERM HY-LITER™

- Spermie ve skvrnách jsou s přibývajícím časem degradovány činností mikroorganismů
- Tato metoda je založena na detekci hlaviček lidských spermií
- Pozitivní výsledek je prezentován fluorescenčním zbarvením hlavičky spermie (hlavička v mikroskopu „svítí“)
- Test reaguje pozitivně pouze se spermiemi, nikoli s vaginálními buňkami apod.

NEPŘÍMÝ PRŮKAZ - LÁTEK OBSAŽENÝCH VE SPERMATU (ACIDFOSFATÁZY)

- Pokud v preparátu (viz přímý průkaz) nelze nalézt ani jednu celou spermii, prokážeme ve skvrnách nebo stěrech látky, které se zde nacházejí. Sperma obsahuje velké množství acidfosfatáz (podstatně větší než v jiných tělních tekutinách).
- Část skvrny ponoříme do lázně obsahující roztok chloridu sodného s octanem sodným a kyselinou octovou ledovou a pak přidáme suspenzi antrachinon-1-diazoniumchlorid a dinatrium-1-alfanaftylfosfát. Jde-li o skvrnu od spermatu, pak přítomná acidfosfatáza uvolní alfanaftol, který reaguje ihned s antrachinon-1-diazonium chloridem a vytvoří nerozpustný červenohnědý pigment
- Při pozitivním výsledku vznikne červenohnědý pigment. Zkouška dává dobré výsledky a je pozitivní, i když jde o azoospermii. Při izolovaném průkazu acidfosfatázy je nutná opatrnost při posuzování, protože acidfosfatáza může být endogenního původu.

Při pozitivním výsledku vznikne červenohnědý pigment.

Negativní výsledek - nevznikne červenohnědý pigment.

NEPŘÍMÝ PRŮKAZ - LÁTEK OBSAŽENÝCH VE SPERMATU (SPERMINU)

Sperma dále obsahuje velké množství sperminu. Prokazujeme ho chromatograficky.

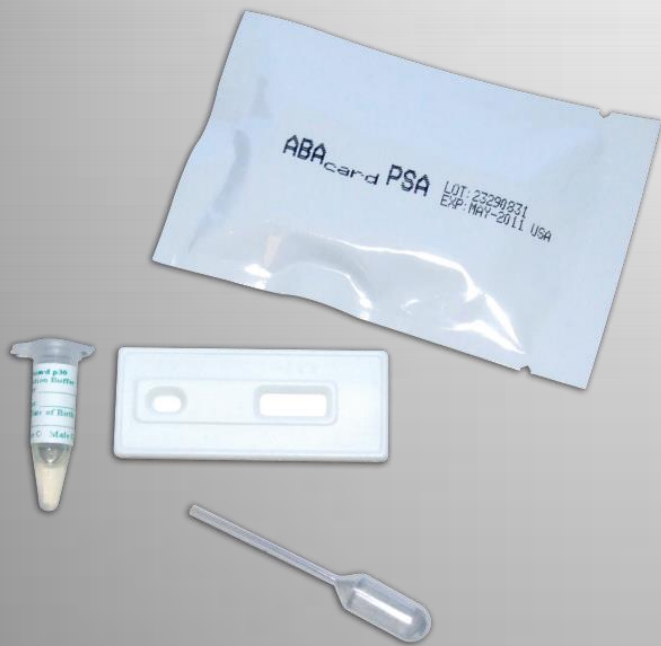
Skvrnu vyluhujeme v 50% etanolu (dle stáří skvrny 24 – 48 hodin). Výluh nanášíme na chromatografický papír tak, aby průměr naneseného vzorku nebyl větší než $\frac{3}{4}$ cm, poněvadž spermin zůstává blíže startu. Vyvíjení trvá asi 7 hodin. Po vyvíjení papír osušíme a postříkáme lehce detekčním roztokem ninhydrinu.

Při pozitivním výsledku vznikne modravé zbarvení. Vždy srovnáváme se standardem (sperminu).

STANOVENÍ specifického prostatického antigenu (PSA)

- PSA je glykoprotein produkovaný téměř výhradně epitelovými buňkami prostaty
- Metody jsou založeny na imunitní reakci se specifickou protilátkou (např. Imunochromatografický test Seratec PSA)
- PSA je stabilní – v pochvě lze prokázat až 27 hodin po styku, ve skvrnách měsíce až roky

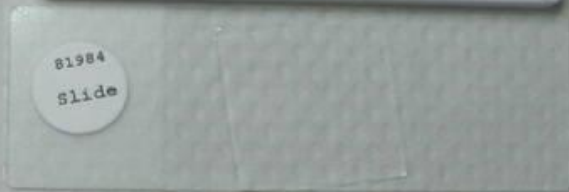
Průkaz PSA (specifického prostatického antigenu)

PSA81984

One Day Semen/Sperm/Saliva Detection

SLINY

- Průkaz slin je založen na enzymatické aktivitě alfa-amylázy – hydrolyticky štěpící polysacharidy

Jodoškrobová reakce (průkaz přítomnosti alfa-amylázy)

- K vyšetřovanému vzorku slin přidáme škrobový substrát
- Rozštěpení škrob. substrátu se prokazuje jodoškrobovou reakcí (Lugolovým roztokem)
- Při pozitivním výsledku nedojde k barevné změně
- Specifičnost je v tomto případě omezena výskytem menšího množství alfa-amylázy v krevním séru, spermatu a moči

Specifický průkaz lidských slin (RSID-saliva test)

- Principem testu je reakce 2 monoklonálních protilátek proti lidské alfa-amyláze
- Test je založen na množství tohoto enzymu, nikoli na jeho aktivitě
- Nedochozí ke křížovým reakcím s jinými tělními tekutinami ani bakteriální či houbovou alfa-amylázou

Human specific
no cross reactions

Human specific
Confirmatory
no cross reactions

Human specific
Confirmatory
no cross reactions

no cross reactions
with other human
body fluids

RSID Color Code

- specific labelling on each cassette
- ISO compliance

MOČ (specifický průkaz)

- Chromatograficky - stanovení 3 hlavních složek moči (močoviny, kreatininu a kyseliny hippurové)
- Imunochromatograficky (RSID-urine test) – stanovení THP (Tamm-Horsfall glycoprotein) – jde o glykoprotein produkovaný v ledvinách – test nevykazuje křížové reakce s jinými tělními tekutinami ani s močí zvířat

Stolice

- Průkaz sterkobilinu roztokem sublimátu, po jehož přidání nastane cihlově červené zbarvení skvrny
- Sterkobilin možno detekovat též chromatograficky

Plodová voda

- Mikroskopicky – buňky sýrového mazu, mekoniová tělíška, lanugové vlásky

(mikroskopický obraz je většinou málo průkazný)

- Průkaz placentární alkalifosfatázy

(Placentární alkalifosfatáza je termostabilní, prokazujeme ji po inhibici termolabilní alkalifosfatázy, za použití kupř. alfa-naftylfosfátu a diazoniové soli Fast blue B)

Skupinové vlastnosti A,B,H v sekretech - vylučovatelství

- Vylučovatel (sekretor) má ve svých sekretech (sliny, pot, sperma, apod.) obsaženy A,B,H – substance ve formě glykopeptidů
- V populaci je cca 80 % vylučovatelů
- Stanovení skupinových vlastností systému AB0 v sekretech může mít zásadní význam při dokazování závažných trestných činů